

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

рактерних рис творчого мислення.

Таким чином, ефективне виховання творчої особистості учнів у загальноосвітніх навчальних закладах вимагає від учителів та батьків створення відповідних організаційно-педагогічних умов. При цьому слід урахувувати загальні рекомендації психолога щодо розвитку творчих здібностей школярів.

З метою розвитку фантазії, уяви, образного мислення необхідно систематично та раціонально використовувати цікаві завдання, ігри та вправи, учити учнів сприймати та аналізувати твори мистецтва, зокрема репродукції картин.

Література:

1. Большая Советская энциклопедия. – Т.9, Т.12. – 3-е издание. – М.: Сов.энц. – 1972. – С. 589.
2. Волобуева Т. Б. Развитие творческой компетентности школьников / Т. Б. Волобуева. – Х. : Вид. група «Основа», 2005. – 112 с.
3. Интегрированные уроки предметов эстетического цикла / Упоряд.: Л. Шелестова, Н. Чиренко. – К. : Вид. дім «Шкільний світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
4. Книга учителя дисциплин художньо-эстетического цикла: Довідково-методичне видання / Упоряд. М. С. Демчишин, О. В. Гайдамака. – Харків : Торсінг Плюс, 2006. – 768 с.
5. Левин В. А. Воспитание творчества / Вадим Александрович Левин. – Томск : Пеленг, 1993. – 56 с.
6. Подласый И. Продуктивная педагогика / И. Подласый. – М. : Народное образование, 2003. – 496 с.
7. Родигіна І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2005. – 96 с.
8. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5-ти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 127.

Кісельова Н. В.*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУТИЧНИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стаття містить відомості про роль педагогів в адаптації дітей з особливими потребами в соціальному середовищі; про особливості навчання дітей з аутизмом в молодшому шкільному віці, про розвиток їхньої мовленнєвої активності.

В останні десятиліття тенденція народження дітей з аутизмом збільшується. У таких дітей виявляються типові риси порушень, зокрема надмірна вибірковість стимулу, обмежена мотивація, самостимулювальні реакції тощо. Ці характеристики, відповідно, складають типову картину аутизму, але кожна дитина унікальна, і тому учню з таким порушенням можуть бути властиві або всі ці навички й вади, або лише деякі з них.

---

* © Кісельова Н. В.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Взаємодіючи з такими дітьми, дорослі мають зважати на те, що розлади в аутистів охоплюють три сфери діяльності – це порушення соціальної взаємодії, порушення соціального спілкування, порушення уяви та соціальної практики. Тому і батьки, і вчителі повинні докладати максимум зусиль для успішної їх адаптації до реалій життя, оскільки від вчасно наданої допомоги залежить успіх формування загальної пізнавальної активності дитини з аутизмом, її соціалізації в середовищі людей, уміння зарадити самій собі.

Проблему інклюзивного навчання школярів розкривали у своїх працях Л. Балакірська, В. Бондар, В. Дашковська, С. Корніцова, А. Купаєва, С. Миронова, Т. Сак, І. Ярмошук. Про організацію роботи з аутистами писали В. Вітюк, Н. Губарева, К. Лебединська, І. Логвінова, О. Нікольська, Л. Тарасюк, Д. Шульженко.

Мета статті – обґрунтування особливостей роботи з дітьми з аутизмом у початковій школі у процесі мовленнєвого розвитку.

Одним із важливих завдань сучасної освіти є адаптування освітніх програм і навчального середовища до потреб учнів, які відрізняються своїми навчальними можливостями. До таких дітей належать і аутисти. Відповідно, у навчальних закладах мають бути створені сприятливі умови для їхнього розвитку, адже держава гарантує перебування дитини з особливими потребами в масовому загальноосвітньому дошкільному чи шкільному закладі, набуття знань, умінь і навичок у ті ж терміни, що і здоровими учнями. Ці принципи закріплені Декларацією прав дитини, Декларацією про права осіб з відхиленнями в інтелектуальному розвитку, Декларацією про права інвалідів, у законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», де зазначено, що всі діти, зокрема й з обмеженими психофізичними можливостями, діти з інвалідністю, мають право на навчання та здобуття освіти.

Якщо говорити про ранній дитячий аутизм, то він проявляється дуже рано. У таких випадках окремі психічні функції розвиваються уповільнено, тоді як інші патологічно прискорено. Часто буває, що словниковий запас поєднується з абсолютною нерозвиненою комунікативною функцією. Разом із тим, вважає Н. Губарева, інтелектуальна відсталість не є обов'язковою для раннього аутизму. Такі діти нерідко мають гарні розумові здібності, однак в їхній інтелектуальній діяльності розладнена цілеспрямованість, їм складно концентрувати увагу. Ігри, фантазії, інтереси та інтелектуальна діяльність загалом далекі від реальної ситуації. Діти роками грають у ту саму гру, малюють ті самі малюнки. Аутичність чітко проявляється й у мовленні таких дітей. Вони не вживають особливих займенників, говорять про себе в другій або третій особі. У разі недорозвинення комунікативної функції мовлення часто проявляється посилене прагнення до словотворчості [3].

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Інтегрувати дитину з аутичним типом розвитку до соціального середовища не просто, бо найчастіше вона не прагне до контактів з іншими людьми, слабко реагує на події, емоційно, одноманітно поводить себе, піддається страху щодо всього нового. Також залучити її до занять буває складно. Тому завдання педагогів створити оптимальні умови для їхнього розвитку.

Особливу роль у роботі з дітьми з аутизмом відіграють учителі початкових класів. Оскільки провідним видом діяльності в школі і ступеня є гра, то педагогу варто зважати на своєрідність ігрової діяльності зазначеної категорії дітей. Її характерною ознакою є те, що зазвичай дитина грає сама, переважно використовуючи не ігровий матеріал, а предмети домашнього вжитку. Вона може довго й одноманітно грати зі взуттям, шнурками, папером, вимикачами, дротами тощо. У сюжетно-рольові ігри з однолітками такі діти не граються. Спостерігаються своєрідні патологічні перевтілення в той чи інший образ у поєднанні з аутичним фантазуванням. При цьому дитина не помічає оточуючих, не вступає з ними в мовленнєвий контакт [1]. Зважаючи на це, педагогам варто ретельно добирати ігри, під час яких дитина буде навчатися відповідно до своїх можливостей. Наприклад, корекцію мовлення варто поєднувати з іграми, у які уже граються діти з аутизмом: спочатку потрібно приєднатися до гри на немовленнєвому рівні, обережно взяти ініціативу на себе, почати коментувати свої дії чи давати інструкції, поступово ускладнюючи як ігрову діяльність, так і її мовленнєве оформлення. Згодом залучати школярів до промовляння.

Під час стимулювання експресивних мовленнєвих можливостей аутичних дітей варто проводити роботу з розвитку таких навичок:

- вимовляти прості звуки;
- говорити односкладові речення;
- ставити запитання;
- описувати дії;
- робити повідомлення;
- уміти вести бесіду.

Педагог спочатку має концентрувати увагу на розвиткові тих навичок, які б відповідали комунікативним потребам дитини.

У роботі з аутистами вчителю початкових класів доречно звертати увагу на вміння дитини називати прості геометричні фігури, призначення предметів домашнього побуту, називати кольори, розповідати з невеликою допомогою про недавню пережиту подію, правильно використовувати слова тощо. Усе це сприяє прагненню дітей до промовляння, стимулює комунікаційні функції, заохочує до спілкування.

Мовленнєва діяльність дітей з аутизмом, будучи тісно пов'язаною із психічним розвитком, потребує уваги з перших

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

років життя. Для батьків особливо важливо знати закономірності розвитку мовлення при нормі і при порушенні процесу становлення психіки. Оскільки формування мовленнєвої сфери аутичних дітей дуже специфічне, то воно вимагає особливого підходу під час корекції. І чим раніше почнеться корекційний вплив, тим краще. Тому вчителю в початковій школі доречно отримати інформацію від батьків, вихователів дошкільних закладів про розвиток мовленнєвих навичок таких дітей. Зокрема, педагог може дізнатися про різні мовленнєві вади, зокрема В. Вітюк і Л. Тарасюк виокремлюють порушення модуляції голосу: або вона дуже бідна, або гротескова, неадекватна значенню, дитина може особливо голосно і виразно вимовляти окремі звуки або склади. Мовлення дітей з аутизмом часто містить набір штампованих фраз, іноді спостерігається прагнення до повторення малозрозумілих слів, які були почуті ними від оточуючих чи інших засобів комунікації. Особливістю мовлення дітей з аутизмом є мовлення про себе в третій особі. Для розвитку аутичної дитини навчання у початковій школі є надзвичайно важливим чинником для реалізації її особистісного потенціалу, засобом корекції порушень, ефективним інструментом подолання тривоги та афективних станів, винятковою можливістю для соціальної інтеграції [2].

Працюючи з такими дітьми, педагогам варто використовувати для розвитку мовлення фотографії або малюнки, на яких зображені улюблені речі дітей, предмети побуту, шкільні приладдя. Вони обирають малюнок і відразу їм варто дати реальний предмет [4]. Отримавши і малюнок, і реальний предмет, що міститься на зображенні, школяра варто стимулювати до промовлення назви предмета; якщо дитина йде на контакт, то можна побудувати з нею простий діалог, якщо виникнуть труднощі, то роботу із зображеннями варто продовжувати.

Через тактильне і зорове сприйняття об'єкта чи предмета варто формувати словниковий запас, співвідносячи назву з конкретним предметом. Для правильної вимови учнями назви, учителю доречно розкласти слово на склади, щоб під час багаторазового повторення вони могли вільно його відтворювати. За такої роботи поступово розширюється словниковий запас, і дитина згодом вільно, і «сміливо» користується ним. Зменшення довжини фраз, уникнення другорядних слів надає можливість краще розуміти і відтворювати висловлювання.

Звичайно, увага учителя має концентруватися не лише на вимові, а й на спілкуванні загалом, на розвиткові соціальних та комунікативних умінь і навичок, на невербальному спілкуванні тощо. Для цього можна використовувати прості запитання, що потребують відповіді «так», або «ні», застосовувати методики візуалізації мовлення – жестами та символами.

Отже, грамотно побудована робота з розвитку мовлення допомагатиме дітям з аутизмом налагодити взаємодію і набути соціальних навичок.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Вищевказане дає можливість зробити такі висновки: у роботі з дітьми-аутистами педагога молодшої школи відіграють важливу роль, бо разом із батьками, логопедами сприяють когнітивному, мовленнєвому, соціальному й емоційному розвитку; правильно підібрані методичні прийоми в початковій школі спонукають дитину до навчання, пізнання і сприйняття світу; розвиток мовленнєвих навичок дає можливість для успішної соціалізації дитини, допомагає уникати труднощів у сприйманні інформації.

Література:

1. Аутичні діти. Корекція комунікативних навиків [електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/9698/>
2. Вітюк В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом як запорука подальшого навчання у школі / Вітюк В., Тарасюк Л. [електронний ресурс]. – Режим доступу <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/9274/1/Language%20Development%20of%20Autistic%20Children%20as%20a%20Prerequisite.pdf>
3. Губарева Н. В. Аутичні діти в звичайній школі: з досвіду спілкування й роботи педагога / Н. В. Губарева // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2012. – № 4. – С. 31–37.
4. Савчук Л. Нові підходи до надання освітньо-корекційних послуг дітям з особливими освітніми потребами / Л. Савчук// Дефектолог. – 2010. – №5 – С. 13–18.

Колмикова О. П.*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті доведено актуальність проблеми формування соціальної компетентності учнів, розкрито роль початкової школи у процесі соціалізації учнів, висвітлено досвід роботи вчителів початкових класів Горьківської ЗОШ I–III ступенів з організації роботи щодо формування соціальної компетентності учнів у вільний час.

Розвиток людини відбувається в її взаємодії з іншими людьми, у діяльності, у процесі навчання та виховання. Успішність цього процесу є основним завданням сучасної школи, виконання якого стає можливим тільки при готовності учня взаємодіяти із соціумом, оволодінні ним соціальними компетенціями.

За визначенням О. Пометун, соціальна компетентність школяра – це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, умінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно діяти, або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у діяльності [1].

В. Ромек визначає соціальну компетентність як результат особливого стилю впевненої поведінки, за якої навички

---

* © Колмикова О. П.